

Veronika Cukrov: Ko vas okrade algoritem

1 osebni arhiv

Algoritemsko trgovanje, ki je bilo včasih prisotno zgolj na borzah, ni nov fenomen. Podvrsta algoritemskega trgovanja, visokofrekvenčno trgovanje (high-frequency trading, HFT), kjer prideta v poštev le izkoriščanje trenda ali tržnih nihanj ter hitrost, pa je novost, poimenovana »bot«, ki nakazuje, da nas zna umetna inteligenca bolj zaslužniti, kot smo mislili.

Boti namreč zmorejo posnemati dejansko človeško nakupovanje, ga v celoti replicirati, s tem zavesti sistem spletnih strani ter hitreje kot mi, navadni smrtniki, doseči nakup želene dobrine; bot pri tem seveda nima nobene koristi; nasprotno pa ima izjemno korist lastnik bota, ki si prisluži razlikov cen od nadaljnje prodaje.

Spletno trgovanje je že v osnovi veliktrn v peti pravnemu sistemu, saj ta temelji na idejah obligacijskega prava, te norme pa niso vselej najbolj aplikativne na tržne probleme današnjih dni. Velik problem razširjenega fenomena spletnega trgovanja so omenjeni boti ter to, da se kot družba ne znamo odločiti, ali so ti dobra praksa, niti jih ne znamo prepovedati, pa čeprav bi to hoteli.

Bilijonski zlom ameriški borze leta 2010 (Flash Crash) je po besedah nekaterih ekonomistov povzročilo prav visokofrekvenčno trgovanje, saj naj bi v nasprotju z običajnimi tržnimi igralci visokofrekvenčni ravnali enako ter ohranili enake zaloge, tudi kadar so se na trgu pojavila likvidnostna neravnovesja. S tem so povzročili nelikvidnost celotnega trga ter posledično nje govpadec. Oktobra 2014 je bila družba Athena Capital Research LLC kaznovana z globo v vrednosti enega milijona ameriških dolarjev zaradi manipulacije cen; ta visokofrekvenčna družba za trgovanja je porabila 40 milijonov dolarjev za prireditve cen na tisoče delnic, vključno z eBay Inc. Ta primer je bil eden prvih resnega pregona omenjene prakse.

Tudi športni copati Yeezy raperja Kanyeja Westa so znan primer dominance botov; tu redno pomembno vlogo odigra bot po imenu CyberAIO, ki nestrpno čaka začetek prodaj vseh zaželenih artiklov. Čeprav so se yeezyji sprva prodajali po ceni 300 dolarjev, jih zaradi CyberAIO njegovih

uporabniki lahko prodajo naprej za več kot 2000 dolarjev, ne da bi imeli kakršen koli produktiven doprinos k izdelku. Osupljivo je, da pri velikih prodajah včasih skoraj 95 odstotkov nakupov izvedejo prav boti.

Lucas Benjamin, študent, ki je ustvaril bot CyberAIO, za njegovo uporabo zaračuna 256 dolarjev ter vsakih šest mesecev dodatnih 50 dolarjev, pri čemer na mesec ponudi zgolj sto licenc, zaradi česar je to izjemno zaželen produkt. Ponudbe za nakup licence CyberAIO pa dosegajo tudi več kot 2750 dolarjev za zgolj eno licenco. Zanimiv fenomen botov je, da delujejo na principu kupovanja zelo omejenih dobrin, hkrati pa morajo biti tudi sami zelo omejena dobrina; če bi bota namreč imeli vsi, ne bi imel resne prednosti nihče, saj ne bi mogel izkoriščati omejenosti dobrine. Lucas, lastnik bota CyberAIO, ne vidi resnih problemov z njegovim poslom, pravi celo, da pomagajo ohraniti določeno dobrino ekskluzivno. Če se športne copate Yeezy ne bi razprodale hitro, morda sploh ne bi bile zaželeno.

Znan je primer, ko je neko podjetje prek bota v samo eni minuti uspelo kupiti kar 1012 kart za koncert skupine U2, zaradi česar je ameriški Kongres leta 2016 sprejel BOTS act. Vendar pa je ta zakonodaja bote prepovedala zgolj za kupovanje kart. Takrat so namreč še menili, da bo fenomen botnega nakupovanja omejen zgolj na te artikle. Generalni tožilec Schneiderman je v ZDA dosegel poravnave v skupni vrednosti 4,2 milijona dolarjev s šestimi družbami, ki so na podlagi BOTS act nezakonito kupile ter preprodale na stotine kart za koncerte. Pri tem je poudaril, da je šlo pri teh trgovanjih za očitno zlorabo običajnih kupcev.

Prodajna mreža Akamai je pred kratkim zasledila bota, ki se je aktivno trudil obiti varnostno opremo, ki je pri njih zagotavljala, da bi njihove športne copate kupovali zgolj ljudje; na koncu sicer zasačeni bot je na njihovi spletni strani snemal stotine ur človeških dejanj ter pri tem pridno memoriral vzorce. Nato je zgolj vstavil vnaprej posneto kupovanje dejanske osebe, ga pospešil in izvedel želeni nakup. Akamaijevi varnostni opremi kljub vsem ukrepom ni uspelo najti razlike med nakupi botov in ljudi in bot je zelo uspešno dosegel željni cilj; umetni dvig cene športnih copat.

Evropska unija je pred kratkim sprejela nov režim (Market Abuse Regulation) za opisano trgovanje, sestavljeno iz dveh direktiv za preganjanje zlorab trga. Ta režim se ukvarja z visokofrekvenčnim oziroma avtomatiziranim trgovanjem, vendar pa ga definira mnogo preširoko ter obenem uvaja predvsem obvezo transparentnosti in a priori ne prepoveduje te prakse. Nobelov nagrajenec ekonomist Michael Spence meni, da bi bilo treba visokofrekvenčno trgovanje (HFT) prepovedati. In nedvomno; veliko je argumentov, ki govorijo njemu v prid.

Moč, oblast in bogastvo še nikoli niso bili tako konfuzno definirani kot danes; cel kup novih igralcev, ki so rezultat digitalizacije, povzroča marsikateri problem tako podjetnikom in politiki kot pravu, pri čemer je zadnjemu še težje definirati, predvideti in normirati razvoj trga.

Veronika Cukrov, pravnica iz Odvetniške družbe Cukrov